

Ιστορία Σλαβικών Λαών

Ενότητα 10^η: Ρωσία, Β' μέρος

Αγγελική Δεληκάρη

Λέκτορας Μεσαιωνικής Ιστορίας των Σλαβικών Λαών

Τμήμα Ιστορίας – Αρχαιολογίας ΑΠΘ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ρωσία, Β' μέρος

Ρωσικές ηγεμονίες (1169-1240)

Περιεχόμενα ενότητας

1. Μετατόπιση του στρατιωτικού και πολιτικού κέντρου εξουσίας από το Κίεβο στην περιφέρεια της χώρας.
2. Εποχή των ηγεμονιών: Σχηματισμός και εξέλιξη των δέκα νέων ηγεμονιών.

Σκοποί ενότητας

- Κατανόηση των συνθηκών κατάτμησης του μεσαιωνικού ρωσικού κράτους σε διαφορετικού μεγέθους και σημασίας ηγεμονίες.
- Εξέταση των νέων αυτών κρατικών σχηματισμών.

Κατάκτηση του μεσαιωνικού ρωσικού κράτους σε ηγεμονίες

- Η κατάκτηση του Κιέβου από τον ηγεμόνα του Suzdal κατέστησε εμφανή τη μετατόπιση του στρατιωτικού και πολιτικού κέντρου εξουσίας από το Κίεβο στην περιφέρεια της χώρας. Η κατάκτηση του μεσαιωνικού ρωσικού κράτους σε διαφορετικού μεγέθους και σημασίας ηγεμονίες ήταν η νέα πολιτειακή πραγματικότητα.
- Ο αριθμός των ηγεμονιών αυξήθηκε από δέκα κατά το δεύτερο μισό του 12ου αι. σε 250 μέχρι τα μέσα του 15ου αι., γεγονός στο οποίο οφείλεται ο χαρακτηρισμός αυτής της περιόδου ως «εποχή των ηγεμονιών».
- Από αυτές τις δέκα ηγεμονίες μόνο τρεις (Γαλικία-Βολυνία, Νοβγκορόντ και Suzdal) επωφελήθηκαν από την παρακμή του Κιέβου και απέκτησαν ιδιαίτερη γεωπολιτική σημασία που τις ανέδειξε σε κυρίαρχα κρατικά μορφώματα με δική τους εξωτερική και εσωτερική πολιτική.

Κίεβο

- Η απώλεια της πρωτοκαθεδρίας του Κιέβου οφείλεται, εκτός των άλλων, και σε αίτια οικονομικού χαρακτήρα. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού προτίμησε να μεταναστεύσει σε ασφαλέστερες περιοχές της Ρωσίας λόγω των συνεχών ενδοδυναστικών διαμαχών και των επιδρομών των νομάδων. Αυτή η απώλεια σε πληθυσμό σήμαινε για το Κίεβο σημαντική συρρίκνωση της φορολογικής βάσεως και μείωση των δημοσίων εσόδων.
- Αρνητικές συνέπειες για την οικονομία είχε και η παρακμή της περίφημης οδού που οδηγούσε τους εμπόρους από τους Βαραγγούς στους Έλληνες: Τα προνόμια που παραχώρησε το 1802 το Βυζάντιο στους Βενετούς σχετικά με την άσκηση του θαλάσσιου εμπορίου στον Εύξεινο Πόντο, η επικυριαρχία των Κουμάνων στο νότιο τμήμα του Δνειπέρου, και η Τέταρτη Σταυροφορία (1204) με τα επακόλουθα της επηρέασαν αρνητικά τη σημασία του Κιέβου ως διεθνούς εμπορικού κέντρου και το αποδυνάμωσαν τόσο σε πολιτικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο.

Κίεβο β΄

- Ωστόσο, μέχρι τη Μογγολική εισβολή διατήρησε το αξίωμα του ηγέτη της πόλης παραμένοντας αντικείμενο διαμάχης καθώς το λαμπρό παρελθόν του αποτελούσε κίνητρο για κάθε Ρώσο ηγεμόνα για την κατάκτηση του.
- Οι Κουμάνοι αποτέλεσαν τον μόνιμο εξωτερικό εχθρό ενώ στο εσωτερικό της Ρωσίας, το Κίεβο αποτέλεσε το μήλο της έριδος μεταξύ των δυναστικών κλάδων του Suzdal και της Γαλικίας – Βολυνίας. Κατά το δεύτερο μισό του 14ου αιώνα η ηγεμονία ενσωματώνεται στο Λιθουανικό κράτος και μετά στην Πολωνία.

Σμόλενσκ

- Η ηγεμονία του Σμόλενσκ βρισκόταν βόρεια του Κιέβου και συνόρευε από παντού με περιοχές που είχαν ομοεθνή, ρωσικό πληθυσμό. Το γεγονός αυτό δεν της επέτρεπε να επεκτείνει τα όρια της αλλά ταυτόχρονα την προστάτευε από εξωτερικές επιθέσεις.
- Το Σμόλενσκ έγινε ανεξάρτητο κατά την τέταρτη δεκαετία του 12ου αι. ενώ αργότερα διασπάστηκε σε πολλά μερίδια.
- Διατήρησε την ανεξαρτησία του μέχρι τις αρχές του 15ου αι., όταν προσαρτήθηκε στο Λιθουανικού κράτους. Η ενσωμάτωση αυτή στη Λιθουανία αποτέλεσε και τη απαρχή μιας ιστορικής διεργασίας που είχε ως έκβαση τη γένεση του λευκορωσικού έθνους.

Πόλοτσκ

- Βορειοδυτικά του Σμόλενσκ βρισκόταν η ηγεμονία του Πόλοτσκ. Η ηγεμονία αυτή γνώρισε ευημερία χάρη στην ευνοϊκή γεωγραφική της θέση που τη συνέδεε με τη Βαλτική θάλασσα, αναπτύσσοντας έτσι νωρίς εμπορικές σχέσεις με τη Σουηδία, τη Δανία και άλλες ευρωπαϊκές χώρες και πόλεις.
- Οι εμπορικές βάσεις που ίδρυσε αυτή η ηγεμονία στη γειτονική χώρα των Λιβονών και Λιθουανών παρέμειναν ακμαίες μέχρι τις αρχές του 13ου αι. όταν περιήλθαν στην κυριότητα του Τευτονικού Τάγματος στην Πρωσσία.
- Στις αρχές του 14ου αι. διασπάστηκε η ηγεμονία σε μικρότερα κρατίδια και έτσι διευκολύνθηκε η υπαγωγή του Πόλοτσκ στη Λιθουανική επικυριαρχία.

Ριαζάν

- Στα ανατολικά του Σμόλενσκ βρισκόταν η ηγεμονία του Rjazan, από την οποία διαχωρίστηκε η ηγεμονία του Murom.
- Η ιδιαιτερότητα του Rjazan ήταν η εθνολογική σύσταση του πληθυσμού της ο οποίος αποτελούνταν τόσο από ανατολικούς σλάβους όσο και φινετικά φύλα.
- Μετά από μια εκστρατεία του Βλαδίμηρου Μονομάχου, η περιοχή προσαρτήθηκε στο κράτος του Κιέβου κατά το δεύτερο μισό του 11ου αι. Το Murom περιήλθε νωρίς υπό την εξουσία του κράτους της Μόσχας και το Rjazan προσαρτήθηκε τυπικά στη Μόσχα το 1517.

Τσέρνιγκοβ

- Το Cernigov που βρισκόταν νοτιοδυτικά του Rjazan, διασπάστηκε κατά τη διάρκεια του 12ου αι. σε πολλά κρατίδια.
- Η γεωγραφική θέση της ηγεμονίας αυτής με ανατολικά σύνορα ανοιχτά προς στην στέπα την κατέστησε πολλές φορές το θέατρο στρατιωτικών αναμετρήσεων των Ρώσων με τους νομάδες.
- Ήδη πριν από τη μογγολική εισβολή παρατηρείται φυγή του πληθυσμού σε ασφαλέστερες περιοχές της Ρωσίας.
- Στα μέσα του 14ου αι. η το Cernigov ενσωματώθηκε στο Λιθουανικό κράτος και μαζί με το Κίεβο, το Perejaslavl' και τη Γαλικία-Βολυνία είχε μια ιδιαίτερη πολιτική, πολιτιστική, εκκλησιαστική και γλωσσική εξέλιξη.

Περεγιάσλαβλ

- Το Perejaslavl' βρισκόταν στα νότια του Cernigov και ολόκληρη η ανατολική και νότια πλευρά του συνόρευε με τη στέπα.
- Ενσωματώθηκε στη Λιθουανία στα μέσα του 14ου αι. αφού καταστράφηκε από τους Μογγόλους.

Γαλικία

- Δυτικά του Κιέβου υπήρχαν δύο ηγεμονίες, η Γαλικία και η Βολυνία οι οποίες αργότερα ενοποιήθηκαν. Η διακυβέρνηση της Γαλικίας παραχωρήθηκε σε ένα δευτερεύοντα κλάδο των Jaroslavici και περιήλθε στην εξουσία των απογόνων ενός από τους μεγαλύτερους γιους του Γιαροσλάβου, ο οποίος είχε αποκλειστεί από το από τη διαδοχή στο θρόνο του Κιέβου. Το γεγονός αυτό επιτάχυνε την απόσχιση της ηγεμονίας από το κράτος του Κιέβου.
- Από τα τέλη του 11ου αι. η εξωτερική πολιτική των ηγεμόνων της Γαλικίας χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια διατήρησης της ανεξαρτησίας τους απέναντι στο Κίεβο και σε άλλα γειτονικά κράτη και την κατά περίπτωση σύναψη συμμαχιών με το Βυζάντιο, τους Πετσενέγους και το Suzdal'.
- Ο Γιαροσλάβος Osmomysl κατόρθωσε να επεκτείνει την ηγεμονία ΝΑ μέχρι τον Εύξεινο Πόντο και να διατηρήσει ειρηνικές σχέσεις με τις γειτονικές Πολωνία και Ουγγαρία. Η εσωτερική ειρήνη της ηγεμονίας καθώς και ο συμβιβασμός του ηγεμονικού οίκου με την ισχυρή μερίδα της αριστοκρατίας συνετέλεσε στην πλούσια ανάπτυξη της οικονομίας της ηγεμονίας αυτής.

Βολυνία

- Βόρεια της Γαλικίας βρισκόταν η ηγεμονία της Βολυνίας, μια περιοχή που αρχικά ανήκε στην επικράτεια του Κιέβου. Οι πρώτες τάσεις αυτονόμησης της ηγεμονίας αυτής εμφανίζονται στα μέσα του 12ου αι. ενώ στα τέλη του ίδιου αιώνα ο ηγεμόνας της Ρωμανός ένωσε τη Βολυνία με τη γειτονική Γαλικία.
- Το ισχυρό πολιτειακό μόρφωμα που δημιουργήθηκε από τη συνένωση των δύο ηγεμονιών θα επιβιώσει ως ανεξάρτητο κράτος μέχρι το δεύτερο μισό του 14ου αι.
- Μετά το 1323 (αιφνίδιος θάνατος των γιων του Γιούρι) άρχισε μια περίοδος ανταγωνισμού ανάμεσα στην Πολωνία και την Λιθουανία για τη διανομή της ηγεμονίας. Τελικά, τα εδάφη της Γαλικίας και το δυτικό μέρος της Βολυνίας περιήλθαν στην Πολωνία (1352) ενώ το υπόλοιπα προσαρτήθηκαν στη Λιθουανία.

Βολυνία β΄

- Με τον διαμερισμό των εδαφών της κρατικής οντότητας της Γαλικίας-Βολυνίας μεταξύ της Πολωνίας και της Λιθουανίας, οι οποίες το 1386 συνενώθηκαν σε ενιαίο κράτος, κλείνει ο κύκλος της πρώιμης ιστορίας της Ουκρανίας η οποία περιλάμβανε και την έκταση της ιστορικής ηγεμονίας του Κιέβου και αποτέλεσε την πατρίδα ενός ανατολικοσλαβικού έθνους με δική του γλώσσα και ιστορική συνείδηση.

Νόβγκοροντ

- Στα ΒΔ της Ρωσίας αναπτύχθηκε το Νόβγκοροντ, μια ηγεμονία με μοναδική εξέλιξη στον πολιτειακό, κοινωνικό και οικονομικό τομέα που οφείλεται κυρίως στην ιδιαίτερη γεωγραφική της θέση στον συγκοινωνιακό κόμβο των εμπορικών οδών προς την Ανατολή, το Νότο και τη Δύση.
- Το εξωτερικό εμπόριο και το συνταγματικό καθεστώς της πόλης συνετέλεσαν ώστε το Νοβγκορόντ να γίνει μια κραταιά πόλη-κράτος.
- Η ανάπτυξη της περιοχής άρχισε τις πρώτες δεκαετίες του 12ου αι. και παρέμεινε σταθερή ακόμη και μετά την παρακμή του Κιέβου.

Σουζντάλ

- Η ηγεμονία του Suzdal στον Άνω Βόλγα είναι ο τρίτος γεωγραφικός χώρος, μετά τη Γαλικία-Βολυνία και το Νοβγκορόντ, που επωφελήθηκε από την αποδυνάμωση του Κιέβου και εξελίχθηκε σε μια ανεξάρτητη δύναμη με αξιόλογη σημασία.
- Η ραγδαία άνοδος αυτής της ηγεμονίας ξεκίνησε την τρίτη δεκαετία του 12ου αι. υπό την εξουσία του νεότερου γιου του Βλαδίμηρου Μονομάχου, του Jurij Dolgorukij.
- Η δυναμική ιστορική πορεία του Suzdal κατέληξε μετά από τρεις περίπου αιώνες στη γένεση του Κράτους της Μόσχας.

Βιβλιογραφία για Ρωσία

- Avenarius, A., *Ο Βυζαντινός πολιτισμός και οι Σλάβοι. Το πρόβλημα της πρόσληψης και του μετασχηματισμού του Βυζαντινού πολιτισμού από τους Σλαβικούς λαούς (από τον 6ο έως τον 12ο αιώνα)*, Αθήνα 2008 (μετάφραση – επιμέλεια Αγγελική Δεληκάρη).
- Franklin, S., *Byzantium – Rus – Russia: Studies in the translation of Christian culture*, Ashgate 2002.
- Κατσόβσκα-Μαλιγκούδη, Γ., *Η Μεσαιωνική Ρωσία*, Αθήνα 2013.
- Μαλιγκούδη, Γ., *Ιστορία της Ρωσίας, τ. Α' Η Ρωσία του Κιέβου 9ος αι.-1240*, Θεσσαλονίκη 1999.
- Perrie, M., *The Cambridge history of Russia*, Cambridge 2002.
- Poppe, A., *Christian Russia in the making*, Ashgate 2007.

Βιβλιογραφία

- Shepard, J., *The expansion of orthodox Europe: Byzantium, the Balkans and Russia*, Ashgate 2007.
- Terpilovskij, R. V., *Slavs in the Dnieper Region in the first half of the first millennium A. D.*, Lublin 2004.
- Spuler, B., *Die Goldene Horde: die Mongolen in Russland 1223-1502*, O. Harrasowitz 1965.
- Spuler, B., *Geschichte der Mongolennachöstlichen und europäischen Zeugnissen des 13. und 14. Jahrhunderts*, Artemis Verlag [1968].
- Vasiliev, A., “Was Old Russia a Vassal State of Byzantium”, *Speculum* 7 (1932) 350-360.
- Wozniak, F., *The nature of Byzantine foreign policy toward Kievan Russia in the first half of the tenth century. A reassessment*, Ann Arbor 1973.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Αγγελική Δεληκάρη.
«Ιστορία Σλαβικών Λαών. Ρωσία Β' μέρος». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014.
Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS192/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

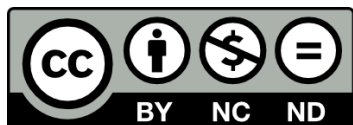
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Αλεξάνδρα Αντωνιάδου
Θεσσαλονίκη, Εαρινό εξάμηνο 2013-2014

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

